

วกุล มิตรพระพันธ์. **วรรณกรรมและพิธีกรรมบอกตัวตนคนพลัดถิ่นของชาวไทลื้อเมืองยอง หมู่บ้านร่มโพธิ์ทอง ตำบลท่าก้อ อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย.** (๒๕๕๙).

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก: ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.ศิราพร ณ ถลาง

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม: ศาสตราจารย์ สุกัญญา สุจนายา

วัตถุประสงค์: ๑. เพื่อศึกษาวรรณกรรมและพิธีกรรมที่บอกตัวตนของชาวไทลื้อจากเมืองยองที่อาศัยในหมู่บ้าน ร่มโพธิ์ทอง อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย

๒. เพื่อศึกษาบทบาทของวรรณกรรมและพิธีกรรมของชาวไทลื้อที่หมู่บ้านร่มโพธิ์ทอง อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย

สมมติฐาน: ชาวไทลื้อที่หมู่บ้านร่มโพธิ์ทอง อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย อพยพมาจากเมืองยอง รัฐฉาน สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา ชาวไทลื้อกลุ่มนี้ใช้วรรณกรรมและพิธีกรรมในการบ่งบอกรากเหง้า ถิ่นกำเนิด ความทรงจำร่วม และในการแสดงอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ รวมถึงการสืบทอดอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของคนไทลื้อพลัดถิ่นในบริบทประเทศไทย

บทคัดย่อ: วิทยานิพนธ์เล่มนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวรรณกรรมและพิธีกรรมที่ชาวไทลื้อในหมู่บ้านร่มโพธิ์ทอง ตำบลท่าก้อ อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย ใช้บอกอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ในฐานะคนพลัดถิ่นในบริบทข้ามพรมแดน โดยเก็บข้อมูลภาคสนามในพื้นที่วิจัยระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๕๔ - ๒๕๕๘

ชาวไทลื้อพลัดถิ่นอพยพมาจากเมืองต่าง ๆ ในเขตปกครองของเมืองยองในอดีตซึ่งปัจจุบันเป็นส่วนหนึ่งของรัฐฉานตะวันออก สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา และเข้ามาตั้งถิ่นฐานที่ตำบลท่าก้อเป็นเวลาประมาณ ๕๐ ปีมาแล้วเพราะหนีภัยสงครามอันเกิดจากการปฏิวัติการปกครองและความขัดแย้งระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในเมียนมา

ผลการวิจัยพบว่า ชาวไทลื้อพลัดถิ่นนำวรรณกรรมมาจากมาตุภูมิ ๕ ประเภท ได้แก่ วรรณกรรมพุทธศาสนา ตำราประกอบพิธีกรรม ตำนานและบันทึกเชิงประวัติศาสตร์ ตำรากฎหมาย และ ตำรายา วรรณกรรมที่มีบทบาทในการใช้บ่งบอกรากเหง้า ถิ่นกำเนิด ความทรงจำร่วมและอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ไทลื้อคือ ตำนานและบันทึกเชิงประวัติศาสตร์และตำรากฎหมาย วรรณกรรมที่มีบทบาทต่อการสืบทอดอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมคือตำราประกอบพิธีกรรม ส่วนตำรายาไม่มีบทบาทในวิถีชีวิตของชาวไทลื้อในบริบทพลัดถิ่น นอกจากนี้ เมื่อชาวไทลื้อเข้ามาอาศัยร่วมกับชาวไทยยวนในพื้นที่ก็ได้รับเอาวรรณกรรมพุทธศาสนาของชาวไทยยวนเฉพาะที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมของตนมาใช้ด้วย

ในบริบทประเทศไทย ชาวไทลื้อพลัดถิ่นยังสืบทอดพิธีกรรมต่าง ๆ ตามความเชื่อและวิถีปฏิบัติของตนเท่าที่จะปฏิบัติได้ พิธีกรรมเกือบทั้งหมดได้ใช้ตัวบทจากวรรณกรรมที่ชาวไทลื้อพลัดถิ่นนำมาด้วย ได้แก่ พิธีเลี้ยงเมือง พิธีขึ้นเฮินใหม่ พิธีทานมหาปาง พิธีทานธรรมคำชาตา พิธีทานธรรมมหาวิบาก พิธีบูชาข้าวหลักเคราะห์ พิธีสืบชะตา พิธีทานข้าวแก๋กอง พิธีทานข้าวพระเมืองไชย พิธีทานข้าวพระเมืองแก้ว และพิธีทานผ้าสังฆา พร้อมกันนั้นก็ประกอบพิธีตามรอบปฏิทินตามความเชื่อทางพุทธศาสนาร่วมกับชาวไทยยวน ได้แก่ พิธีปอยสังขาร พิธีทานธรรมเข้าวัสสา พิธีเปตพลี และพิธีทานก้วยสลาภ นอกจากนี้ยังร่วมพิธีปอยวันเกิดครูบาบุญชุ่มพร้อมกับกลุ่มชาติพันธุ์ไทกลุ่มอื่นทั้งในประเทศไทยและเมียนมา ท่ามกลางความแตกต่างทางชาติพันธุ์ พุทธศาสนาคือพื้นที่สำคัญในการเชื่อมโยงชาวไทลื้อพลัดถิ่นเข้ากับชาวไทยยวนและกลุ่มชาติพันธุ์ไทอื่น ๆ ที่อยู่ในขอบเขตของการปฏิสัมพันธ์

วรรณกรรมและพิธีกรรมของชาวไทลื้อพลัดถิ่นจึงถือได้ว่าเป็นกลไกทางวัฒนธรรมในการแสดงอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ของชาวไทลื้อ ซึ่งในบริบทข้ามพรมแดน ชาวไทลื้อได้แสดงอัตลักษณ์ ๔ ประการผ่านวรรณกรรมและพิธีกรรม ได้แก่ ชาวไทลื้อเป็นผู้มีรากเหง้าและมีประวัติศาสตร์ความเป็นมาอันยาวนาน ชาวไทลื้อเป็นผู้มีวัฒนธรรมเข้มแข็ง ชาวไทลื้อเป็นผู้เคร่งครัดศรัทธาในพุทธศาสนา และชาวไทลื้อเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนชาวไทยวนและส่วนหนึ่งของแผ่นดินไทย